

Анонимизиран текст

Превод

C-57/24 - 1

Дело C-57/24 [Ławida]ⁱ

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

26 януари 2024 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

24 октомври 2023 г.

Въззивен жалбоподател:

BA

BR

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

24 октомври 2023 г.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy (Окръжен съд Гливице, III апелативно гражданско отделение, Полша)

[...]

след като на 24 октомври 2023 г. разгледа в Гливице делото по молбата на BA

[...]

за одобряване на освобождаването ѝ от правните последици от това, че не е направила в срок изявление за отказ от наследство,

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не съпада с истинското име на никоя от страните в производството.

и въззивната жалба на молителката

срещу определението на Sąd Rejonowy w Gliwicach (Районен съд Гливице, Полша)

от 17 февруари 2022 г., [...] определи:

На основание на член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз отправя до Съда на Европейския съюз следния преюдициален въпрос за тълкуването на правото на Съюза:

Трябва ли член 13 от Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство (ОВ L 201, 2012 г., стр. 107) да се тълкува в смисъл, че не се прилага в случаите, в които, за да е действително, изявлението за отказ от наследство не само трябва да е прието, но и съгласно правото на държавата членка по обичайното местопребиваване на лицето, направило изявлението, трябва освен това да е одобрено от съда, както например когато е направено след изтичането на предвидения за това срок?

МОТИВИ

към определението от 24 октомври 2023 г. за преюдициално запитване

I. Предмет на делото

- 1 Молителката ВА, представлявана от законния си представител — баща ѝ ВР, иска да бъде одобрено освобождаването ѝ от правните последици от това, че не е направила в срок изявление за отказ от наследството на своя родственик ZJ, и съответно представя такова изявление.
- 2 Наследодателят умира в Германия, където е било обичайното му местопребиваване към момента на смъртта.
- 3 Молителката живее на територията на Полша, също както останалите лица от кръга на наследниците на посочения наследодател, които вече са направили отказ от наследството.

II. Полското право

- 4 Съгласно член 1012 от Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Закон от 23 април 1964 г. — Граждански кодекс) (кодифициран текст, Dz.U., 2023 г., позиция 1610) наследникът може да приеме наследството при неограничена отговорност за задълженията (просто приемане) или да приеме

наследството при ограничаване на тази отговорност (приемане на наследството по опис), а може и да направи отказ от наследство.

- 5 Съгласно член 1015 от Гражданския кодекс изявлението за приемане на наследството или за отказ от наследство може да се направи до шест месеца от деня, в който наследникът е узнал за основанието да бъде призован към наследяване (параграф 1). Ако наследникът не направи изявление в срока по параграф 1, смята се, че е приел наследството по опис (параграф 2).
- 6 Съгласно член 1018 от Гражданския кодекс изявлението за приемане на наследството или за отказ от наследство, направено под условие или за срок, е недействително (параграф 1). Изявлението за приемане на наследството или за отказ от наследство не може да се оспорва (параграф 2). Изявлението за приемане на наследството или за отказ от наследство се прави пред съд или нотариус. То може да бъде направено устно или писмено със заверен подпис. Пълномощното да се направи изявление за приемане на наследството или за отказ от наследство, трябва да е писмено със заверен подпис (параграф 3).
- 7 Следователно съгласно полското право изявлението за отказ от наследство може да се направи пред правораздавателен орган. Разпоредбата на член 640 от Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Закон от 17 ноември 1964 г. — Граждански процесуален кодекс) (кодифициран текст, Dz.U., 2023 г., позиция 1550) определя местната компетентност и гласи, че изявление за просто приемане на наследство или за приемане на наследство по опис или за отказ от наследство може да се направи пред нотариуса или пред районния съд, в чийто район е постоянният адрес или местопребиваването на лицето, което прави изявлението. Нотариусът или съдът незабавно изпраща изявлението заедно с приложенията към него на компетентния наследствен съд (параграф 1). Изявленията по параграф 1 могат да се правят и пред компетентния наследствен съд в хода на производство за установяване на наследствените права (параграф 2).
- 8 Съгласно член 628 от Гражданския процесуален кодекс компетентният наследствен съд — тоест съдът, пред който трябва да се водят делата във връзка с наследяването в случай на международна компетентност на полските съдилища — е съдът по последното обичайно местопребиваване на наследодателя, а ако не може да се установи къде е било обичайното му местопребиваване — съдът по местонахождението на наследственото имущество или част от него (компетентен наследствен съд). Ако нито едно от тези основания не е налице, компетентен е Sąd rejonowy dla m.st. Warszawy (Районен съд Варшава-столица).
- 9 Съгласно член 1020 от Гражданския кодекс наследникът, който се откаже от наследството, не участва в наследяването, така както ако не е бил жив към момента на откриването на наследството.

- 10 Изявлението за приемане на наследството или за отказ от наследство е волеизявление без конкретен адресат и поражда правно действие, ако е направено в законоустановения срок, като последица от самото представяне на това изявление пред съд или нотариус. Тъй като в член 1015, параграф 1 от Гражданския кодекс срокът за приемане или отказ от наследство е уреден като материалноправен срок, от момента на изтичането му се погасява възможността да се упражни това субективно право, а изявленията, направени след изтичането на срока, не пораждат никакви правни последици. Изтичането на срока се взема предвид служебно, а срокът не може да се продължава (вж. определение на Sąd Najwyższy от 13 декември 2012 г., V CSK 18/12 [...]).
- 11 Единствената възможност — но само в строго определени, изчерпателно изброени случаи — е съответното лице да се освободи от последиците от това, че не е направило в срок изявление за отказ от наследство или за приемане на наследството по опис. Всъщност съгласно член 1019, параграф 1 от Гражданския кодекс, ако изявлението за приемане на наследството или за отказ от наследство е направено поради грешка или заплашване, се прилагат правилата за пороците на волята със следните изменения:
- 1) освобождаването от правните последици на изявлението се извършва пред съда;
 - 2) наследникът трябва едновременно с това да направи изявление дали и как приема наследството, или се отказва от него.

Съгласно член 1019, параграф 2 от Гражданския кодекс наследникът, който поради грешка или заплашване не е направил изявление в срок, може по описания по-горе начин да се освободи от правните последици от неспазването на срока.

- 12 **Важно за разглежданото дело е, че съгласно параграф 3 от посочения по-горе член освобождаването от правните последици на изявлението за приемане на наследството или за отказ от него трябва да бъде одобрено от съда.**
- 13 **В разглеждания случай на основание на тази разпоредба молителката иска съдът да одобри освобождаването ѝ от правните последици от това, че поради грешка не е направила изявление за отказ от наследството на ZJ в предвидения за това шестмесечен срок — което предполага съдът по същество да прецени дали действително грешка е причината за непредставянето на такова изявление в срока за това — като едновременно с това тя представя и съответното изявление.**

III. Международната компетентност

- 14 Съгласно член 4 от Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство (ОВ L 201, 2012 г., стр. 107, наричан по-нататък „Регламентът“) съдилищата на държавата членка на обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта му са компетентни да се произнасят по въпроси, свързани с наследяването на имуществото на починалия като цяло.
- 15 Съгласно специалната разпоредба на член 13 от Регламента обаче освен съда, който е компетентен да се произнася по наследяването съгласно настоящия регламент, съдилищата на държавата членка на обичайното местопребиваване на всяко лице, което съгласно приложимото към наследяването право може да направи изявление пред съд относно приемането или отказа от наследство, завет или запазена част или изявление за ограничаване на отговорността на съответното лице по отношение на задълженията на наследственото имущество, са компетентни да приемат такива изявления, когато съгласно правото на тази държава членка такива изявления могат да бъдат направени пред правораздавателен орган.
- 16 Следователно няма съмнение, че когато изявлението за приемане или отказ от наследство се прави в предвидения за това шестмесечен срок, компетентни са и съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на всяко лице, което съгласно приложимото към наследяването право може да направи такова изявление за приемане на наследството или за отказ от него пред правораздавателен орган.
- В такива случаи съгласно член 28 от Регламента изявлението относно приемането на наследство или отказа от наследство, завет или запазена част или изявлението, предназначено да ограничи отговорността на лицето, направило изявлението, е действително по отношение на формата, ако тя отговаря на изискванията: а) на приложимото към наследяването право съгласно член 21 или 22; или б) на правото на държавата, в която лицето, направило изявлението, обичайно пребивава.
- 17 Съгласно член 15 от Регламента, когато съд на държава членка бъде сезиран относно наследствен въпрос, който не попада в неговата компетентност по силата на настоящия регламент, той се обявява служебно за некомпетентен.
- 18 В съответствие с член 1099 от Гражданския процесуален кодекс съдът преценява служебно въпроса за липсата на международна компетентност на всеки етап от производството. Ако се установи липса на международна компетентност, съдът отхвърля иска или молбата, освен в случаите по член 1104, параграф 2 или член 1105, параграф 6 (параграф 1), които нямат

значение за настоящото дело. Липсата на международна компетентност е основание за недействителност на постановения съдебен акт (параграф 2).

IV. Въпросите на запитващата юрисдикция

- 19 Като се има предвид, че към момента на смъртта си наследодателят е имал обичайно местопребиваване на територията на Германия, съгласно общото правило по член 4 от Регламента компетентни да се произнасят по всички въпроси на наследяването му са по принцип германските съдилища.

Запитващата юрисдикция няма информация дали пред тези съдилища се е водило някакво производство във връзка с наследяването на наследодателя.

Молителката, която е с обичайно местопребиваване в Полша, не е водила такива дела.

Тя само подава молба до полския съд за одобряване на освобождаването ѝ от правните последици от това, че не е направила в срок изявление за отказ от наследството, а едновременно с това представя и съответното изявление.

- 20 Съгласно посочения член 13 от Регламента по изключение от споменатото по-горе правило наред с германските съдилища, които са компетентни да се произнасят по въпросите на наследяването в настоящия случай съгласно член 4 от Регламента, полските съдилища имат компетентност да приемат изявления за отказ от наследство от лицата, които имат обичайно местопребиваване в Полша.

- 21 **В разглеждания случай проблемът се свежда до това дали компетентността по член 13 от Регламента обхваща и делата, при които приемането на такова изявление при непредставянето му в срок включва необходимост късно направеното изявление да бъде одобрено, за да може да породи правно действие, а именно да изключи отказалото се лице от наследяването на съответния наследодател.**

- 22 Ако използваният в член 13 термин „приемане“ на изявлението се тълкува тясно — в смисъл на чисто техническо по същество действие, което се изразява просто в приемане на изявлението от съда, ще трябва да се заключи, че само до това се свежда и компетентността на съдилищата на държавата по обичайното местопребиваване на лицето, направило изявлението за отказ от наследство. Ето защо при това тълкуване алтернативната възможност, която е открита пред наследника в мястото на обичайното му пребиваване във връзка с международната компетентност и стълкновението на закони, няма да е налице по отношение на изявленията, които не просто се правят, но и трябва да бъдат одобрени от компетентния наследствен съд, например при изявление за освобождаване от правните последици от непредставянето на изявление за отказ от наследство в срока за това. Следователно тогава ще трябва да се приеме, че такива изявления

могат да се правят съгласно приложимия наследствен закон единствено пред органите, които имат компетентност на основание на член 4 от Регламента.

- 23 Именно в полза на това разбиране се произнася генералният адвокат в заключението си от 20 януари 2022 г. по дело C-617/20, когато посочва, че според него трябва да се приемат изразените в доктрината мнения, че член 13 от Регламент № 650/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага, когато за настъпването на определени правни последици, предвидени в приложимото към наследяването право, са необходими действия на съда извън самото приемане на изявлението, например издаването на съдебен акт или започване на друго производство (вж. т. 38 и 39 от заключението).

В решението си от 2 юни 2022 г. (C-617/20) Съдът не се спира на този проблем, тъй като той не е бил предмет на запитването по дело C-617/20.

- 24 [...]
- 25 Следва също така [...] да се приеме, че обхватът на компетентността по член 13 от Регламента не е ясен, а повдига важен и в практическо отношение въпрос.
- 26 Факт е, че съгласно общите правила за тълкуване обхватът на компетентността по член 13 от Регламента трябва да се определя стеснително, тъй като става дума за изключение от правилото по член 4 от Регламента.
- 27 Трябва обаче да се отбележи, че съгласно постоянната практика на Съда както от изискването за еднакво прилагане на правото на Съюза, така и от принципа за равенство следва, че разпоредба от правото на Съюза, чийто текст не съдържа изрично препращане към правото на държавите членки с оглед на определянето на нейния смисъл и обхват, трябва по принцип да получи самостоятелно и еднакво тълкуване в целия Съюз, което трябва да бъде направено, като се отчитат не само текстът, но и контекстът на разпоредбата и целта на разглежданата правна уредба (вж. решения от 1 март 2018 г., *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138, т. 32, и от 9 септември 2021 г., *UM* (Договор за прехвърляне на право на собственост при смърт), C-277/20, EU:C:2021:708, т. 29).
- 28 Същевременно предвид съображение 32 целта на член 13 от Регламента е да опрости формалностите за наследниците и заветниците, като дерогира правилата за компетентност, предвидени в членове 4—11 от същия (вж. решение от 21 юни 2018 г., *Oberle*, C-20/17, EU:C:2018:485, т. 42).

Като се има предвид освен това, че от съображение 67 от Регламента следва, че с цел бързото, лесно и ефективно уреждане на наследяване с трансгранични последици в рамките на Съюза наследниците следва да могат лесно да докажат правното си положение и/или правата и правомощията си,

то може да се поддържа, че компетентността по член 13 от Регламент № 650/2012 обхваща не само действията по приемане на изявлението, за което става дума в тази разпоредба, но и други действия на съда в такова производство, включително съдебното одобряване на освобождаването на дадено лице от правните последици от това, че не е направило изявление за отказ от наследство в срок. Това тълкуване е възможно и с оглед на целта на Регламента, която съгласно съображение 7 се състои в улесняване на правилното функциониране на вътрешния пазар чрез отстраняване на пречките пред свободното движение на хора, които искат да упражняват правата си в областта на наследяването с трансгранични последици, особено като се има предвид, че в европейското пространство на правосъдие следва да бъдат гарантирани по ефикасен начин правата на наследниците и заветниците, на други лица, близки на починалия, както и на кредиторите на наследството (вж. решения от 1 март 2018 г., *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138, т. 35, и от 1 юли 2021 г., *Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank*, C-301/20, EU:C:2018:528, т. 27 и 34).

Освен това може да се отбележи, че в практиката си Съдът вече е признавал на лицата права, които не следват пряко от буквалния текст на разпоредбите (например правото на пътниците на обезщетение при закъснение на полет: вж. решение от 19 ноември 2009 г., *Sturgeon* и др., C-402/07 и C-432/07, EU:C:2009:716, т. 69).

- 29 Факт е, че в съображение 33 от Регламента е посочено, че лице, което желае да ограничи отговорността си по отношение на задълженията на наследството, следва да не може да прави това с обикновено изявление в този смисъл пред съдилищата или други компетентни органи на държавата членка по обичайното си местопребиваване, когато приложимото към наследяването право изисква лицето да започне специфична правна процедура, например за опис, пред компетентния съд, както и че изявление, направено при такива обстоятелства от лице в държавата членка по обичайното му местопребиваване във формата, предвидена от правото на тази държава членка, следва да не е действително от гледна точка на формата по смисъла на настоящия регламент, а актовете за образуване на производството не следва да се считат за изявления по смисъла на настоящия регламент.
- 30 Следва обаче да се отбележи, че Регламент № 650/2012 разграничава „изявлението относно приемането или отказа от наследство“ от „изявлението за ограничаване на отговорността на съответното лице по отношение на задълженията на наследственото имущество“. Това личи еднозначно например от текста на самия член 13 от Регламента, който предвижда, че „изявление относно приемането или отказа от наследство, завет или запазена част или изявление за ограничаване на отговорността на съответното лице по отношение на задълженията на наследственото имущество“ може да се направи и пред съд на държавата членка по обичайното местопребиваване на лицето, което прави изявлението.

- 31 Принципите на надлежното законотворчество и идеята за рационалност на законодателя предполагат да се приеме, че щом той използва различни понятия в правния акт, това означава, че им придава различно значение и съдържание и свързва с тях различни правни последици.
- 32 Същевременно посоченото съображение 33, което ограничава обхвата на компетентността по член 13 от Регламента, буквално се отнася само до изявленията за ограничаване на отговорността по отношение на задълженията на наследството — изявление, което по принцип налага съдът да предприеме допълнителни действия вследствие на направеното изявление, например да започне производство за приемане на наследство по опис — и не се отнася до изявленията за отказ от наследство, при които не се налага да се води по-нататъшно производство, а само може да е необходимо одобрение, в случай че изявлението е направено след изтичането на предвидения за това срок, както иска молителката по настоящото дело.
- 33 [...]
- 34 Ако отговорът е в полза на тясното тълкуване на компетентността по член 13 от Регламента, настоящият състав ще трябва съгласно член 15 от Регламента служебно да обяви, че няма компетентност по делото, и на основание член 1099, параграф 1 от Гражданския процесуален кодекс да отхвърли молбата, по която е образувано това дело.